



INGLIZ TILIDA SHAXSNING YUZ IFODASI TASVIRIDA IDIOMALARNING O'RNI VA AHAMIYATI

Ra'no Turayeva

Buxoro innovatsion ta'lim va tibbiyot universiteti
"Umumta'lim fanlar" kafedrası o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15201335>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-Aprel 2025 yil
Ma'qullandi: 07-Aprel 2025 yil
Nashr qilindi: 12-Aprel 2025 yil

KEYWORDS

*idioma, ingliz tili, yuz ifodasi,
ma'no, idiomatik iboralar*

ABSTRACT

Ushbu maqolada shaxsning yuz ifodasini tasvirlashda qo'llanadigan idiomalarning o'rni va ahamiyati xususida so'z yuritiladi. Qayd etish lozimki, idiomalar tildan tilga qo'llanishda farq qilib, ular ingliz tilida yuz holatini tasvirlashda asosiy vosita sanaladi. Ularni tasvirlashda turli jihatlariga e'tibor qaratiladi.

Barchamizga ma'lumki, har bir tilda insonning yuz qiyofasini aks ettirishga xizmat qiluvchi lingvistik vositalar mavjud bo'lib, tilda ulardan foydalanish har bir til doirasida farqlanadi, bu ularning lingvokulturologik belgisi sanaladi. Ana shunday vositalardan biri idiomalar hisoblanadi. Dastavval idiomalarning nima ekanligi va ularning qanday xususiyatlari mavjudligi borasida fikr yuritsak.

Idiomatik birliklar bu bir tildan boshqa tilga tarjima qilib bo'lmaydigan birliklar bo'lib, frazeologizmlarning bir turi sanaladi. Idiomalar tarkibiy xususiyatlariga ko'ra quyidagi birliklardan tashkil topishi mumkin[2]:

1. **So'z birikmalari:** yog' tushsa yalagudek, tilidan zahar tommoq.

2. **Lingokulturologik tahlilga muhtoj birikmalardan:** "Gap desa, qop-qop, Ish desa, Samarqanddan top", "Beva xotinga Buxorodagi it ham huradi".

3. **Etimologik asoslash qiyin bo'lgan birliklardan:** oyog'ini qo'lga olib yugurmoq.

O'zbek tilida idiomalar qisman maqollarga, matallarga to'g'ri kelsa, qisman iboralarga mos keladi. Idiomalarning qo'llanishi ko'chma ma'noga asoslanadi, ya'ni ulardagi ma'no to'g'ridan to'g'ri ifodalanmaydi. Idiomatik birliklarning tarjimasi ham o'ziga xos, ularning tarjimasi ikki xil bo'ladi[4]:

1. **Ularning ikkinchi tildagi tarjimasini topish.**

2. **Erkin tarjima.**

Bizning ushbu maqolamiz ingliz tilida qo'llanuvchi va yuz ifodasini ifodalovchi idiomalar xususida bo'lib, ularga quyida batafsil to'xtalamiz.

Idiomalar ingliz tilida yuz ifodalarini tasvirlashning o'ziga xos va nozik usulini taklif qiladi, bu his-tuyg'ular va reaksiyalarning mohiyatini qamrab olish uchun so'zma-so'z tavsiflardan tashqariga chiqish holatlari mavjud bo'ladi. Ingliz tilida yuz tasvirini ifodalashda idiomalardan foydalanish qimmatli sanalib, uning o'ziga xos xususiyatlari mavjud. Bular quyidagilarda namoyon bo'ladi:

Hissiy ta'sir ifodasini tasvirlashda idiomalarning o'zni beqiyosdir. Ingliz tilida "baxtli" yoki "qayg'uli" deb qo'llash o'rniga idiomalardan foydalanish tilning naqadar boy ekanligidan dalolat beradi. Ular his-tuyg'ularning murakkabligi va intensivligini qamrab oladi, ko'pincha, asosiy fikrlar va his-tuyg'ularni ochib beradi. Misol uchun, "**green with envy**"[1] ifodasi shunchaki "**rashk**" ma'nosidan ko'ra, rashkning yorqinroq tasvirini yaratadi. Bu o'zbek tiliga "rashkdan ko'karmoq" tarzida so'zma-so'z tarjima qilinishi mumkin va bunda rashk holatidagi insonning tashqi qiyofasi nazarda tutiladi. Idiomalar, ko'pincha, madaniy jihatdan o'ziga xos bo'lib, jamoadagi umumiy tajriba va tushunishni aks ettiradi. Bu to'g'ridan-to'g'ri tarjimada yo'qolishi mumkin bo'lgan his-tuyg'ularning nozik muloqotiga imkon beradi. Ya'ni har bir tildagi mavjud idiomatik birliklar o'sha tilda kuchliroq ma'no hosil qilishga yordam beradi.

Idiomalar esda qolarli va hayajonli tavsiflarni yaratish uchun metafora va o'xshatish kabi majoziy tildan foydalanadi. "Rojdestvo daraxtidek yonayotgan ko'zlar" erkin tarjimasiga ega "**Eye lit up like a Christmas tree**"[3] ifodasi bir zumda yuzaga keluvchi hayajon va quvonchni bildirsa, "yuz tushdi" ma'nosini aks ettiruvchi "**face fell**"[5] birligi esa umidsizlikning yaqqol tasvirini aks ettiradi.

Idiomalar ta'riflarga hazil yoki mubolag'a qo'shib, ularni yanada qiziqarli bo'lishiga xizmat qiladi. "Uyatdan yonayotgan yonoqlar" yoki "uyatdan qizargan yonoqlar" kabi o'zbek tilida o'zbek tilida o'z muqobiliga ega "**cheeks burning with shame**"[4] ifodasi oddiygina "xijolat tortdi" deyishdan ko'ra mubolag'aviyroq ma'no kasb etadi.

Bundan tashqari, nutqiy muomala jarayonida so'z tejamkorligini ta'minlash maqsadida ham idiomalardan foydalanish o'rinli sanaladi. Idiomalar murakkab his-tuyg'ularni qisqa va ta'sirli tarzda ifodalashi mumkin. "Momaqalldiroqdek yuz" (**A face like thunder**)[4] ifodasi burishtirilgan qosh va siqilgan jag'ning har bir tafsilotini tasvirlash o'rniga, bir zumda g'azab va norozilikni bildiruvchi vosita sifatida yuzaga keladi. Idiomalar samarali muloqotga imkon beruvchi umumiy madaniy bilimlarga tayanadi. "Tilingizni tishla" (**bite your tongue**)[1] deyish, so'zlarni ushlab turishning jismoniy harakatini tushuntirishdan ko'ra tezroq va samaraliroq yuz ifodasini anglatishga yordam beradi. Bu kabi yuz ifodasini anglatuvchi tasvirlar ko'p bo'lib, ularga misol sifatida quyidagilarni ham keltirish mumkin:

Baxt	Og'zi qulog'iga yetmoq - grin from ear to ear	Ko'zi quvonchdan porlamoq - eyes twinkling	Baxtdan mamnun bo'lmoq - beaming with joy
G'amginlik	G'amgin chehra - long face	Boshi egilmoq - down in the dumps	Qovog'idan qor yog'ilmoq - face like a wet weekend
G'azab	Qizarmoq - seeing red	Momaqalldiroqdek yuz - a face like a thunder	Qoshi chimirilmoq - brow knit together
Qo'rquv	Rangi oqarib ketmoq - white as a sheet	Ko'zi chaqchayib ketmoq - eyes wide with fear	Sochi tikka bo'lmoq - hair standing on end
Chalkashlik	Bo'sh qarash - a bland stare	Bosh qashish - head scratching	Hayratda qolish - looking puzzled

Qo'shimcha sifatida aytish mumkinki, idiomalarda madaniy to'siqlar mavjud. Idiomalarni ona tili bo'lmaganlar yoki o'ziga xos madaniyat bilan tanish bo'lmaganlar tushunmasligi mumkin. Idiomalarni haddan tashqari ishlatish yozishni klishe yoki majburan ko'rsatish tarzida ifodalashi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, idiomalar ingliz tilida yuz ifodalarini ifodalash uchun qimmatli vositani taklif qiladi. Ular ta'riflarga chuqurlik, rang va madaniy nuance qo'shib, his-tuyg'ularning samarali va unutilmas muloqotiga imkon beradi. Biroq, ravshanlikni ta'minlash va tushunmovchiliklarga yo'l qo'ymaslik uchun ulardan o'ylangan holda foydalanish va auditoriya va kontekstni hisobga olish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "English Idioms, Phrases & Idiomatic Expressions". UsingEnglish.com. Retrieved 18 February 2024.
2. "idiomconnection.com". Archived from the original on 22 February 2019. Retrieved 18 February 2024.
3. "id•i•om". The Free Dictionary. Farlex, Inc. 2014. Retrieved 24 January 2014.
4. "a bitter pill to swallow". TheFreeDictionary.com. Retrieved 18 February 2024.
5. "The Idioms". Retrieved 29 December 2012.
6. Wwww.wikipedia.org
7. Wwww.google.com

INNOVATIVE
ACADEMY